

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

2016

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO YA 1****Tlhahlo ya go swaya tekatlhaologanyo**

- Ka gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo e sa na le mohlodi. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

1.1	1.1.1	• Merogo • Dienywa • Diaparo (tše pedi fela)	(2)
	1.1.2	Maleme ke maphakga, tshwantšhišo	(2)
	1.1.3	Batswadi ba bona ba šoma go bapatša.	(1)
	1.1.4	Rebecca Malope le Arthur Mafokate.	(2)
	1.1.5	Theko ya tšona e fase kudu ge go bapetšwa le boleng bja maleba.	(1)
	1.1.6	Mzwakhe Mbuli le Debra Fraser	(2)
	1.1.7	• Ba bapatša dithoto ntle le tumelelo ya beng ba tšona. • Batho ba ngwalolla diDVD gomme ba di bapatša ka theko ya fase kudu. • Ba bapaletša batho dithoto tša bofora. (Tše pedi fela.)	(2)
	1.1.8	Ke gore ke tša theko ya godingwana.	(1)
	1.1.9	• Dikhamphani tša go gatiša mmimo di ka tswalelwa. • Bašomi ba ka felelwa ke mešomo. • Maphelo a badiragatši a ka phuhlama. (Tše pedi fela.)	(2)

- 1.1.10 Ba be ba šetše ba e rekile mebileng pele e ka bontšhwa/Ba be ba šetše ba e bone. (1)
- 1.1.11
- Go tsenela megwanto. (2)
  - Go itšeela molao matsogong. (2)
- 1.1.12
- Barekiši ga ba lefele motšhelo. (2)
  - Batho ba rakwa mešomong. (2)
  - Diopedi ga di sa ba le letseno. (Tše pedi fela.) (2)
- 1.1.13 Balekwa ba tla tšweletša dikgopolo tša go fapana.
- Nka ba swariša. (2)
  - Nka tlogela go opela. (2)
  - Nka theoša theko ya diDVD le diCD tša nnete. (Tše pedi fela.) (2)
- 1.1.14 Balekwa ba tla tšweletša dikgopolo tša go fapana.
- Ke maikarabelo a mafapa ao ka moka go lwantšha bomenetša bjo. (2)
  - Mafapa a a ka atlega ge a ka šomišana. (2)
- 1.2 1.2.1
- D/Go se hlokomele ga bašomiši (2)
  - Mabati a sentšwe. (2)
- 1.2.2
- Mabati a bonala a sa kgonywe ka tshwanelo, motho a ka tsenelwa a sa le ka gare. (2)
  - Mengana le mabjang di laetša gore digagabi di ka tsena tša loma bašomiši. (2)
  - Bana ba ka wela ka gare/khuetšo ya maphelo/ ba ka tsena ke malwetši. (2)
- 1.2.3 Balekwa ba tla tšweletša dikgopolo tša go fapana. Mohlala:
- Batho ba ka hlohleletšwa go hlokomela meago ya setšhaba. (2)
  - Go ka kgopelwa setšhaba go tla go hlwekiša tikologo ye le go lokiša mabati a tšona. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.

- **Kabo ya meputso**
  - Dintlha = 7
  - Polelo = 3
  - Palomoka=10
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a tlhalošo.**
  - 1–3 ya dintlha tša nnete - meputso 1
  - 4–5 ya dintlha tša nnete - meputso 2
  - 6–7 ya dintlha tša nnete - meputso 3
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a bona le ditsopolwa.**
  - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ka ntle le go di hlaloša, ga a fiwe meputso wa polelo.
  - Ge molekwa a tsopotše ntlha e 1 go iša go tše 5, tše pedi a di hlalošitše ka mantšu a gagwe, o fiwa meputso o tee wa polelo.

HLOKOMELA

Palo ya mantšu

- Baswai ba kgonthišiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

Ditsopolwa		Mantšu a tihalošo
1. 'Se se bolaya ekonomi ya Afrika-Borwa.'	1.	Ekonomi ya naga e amega gampe.
2. '... go itemogela bohloki bja go šiiša.'	2.	Malapa ao a amegilego a thoma go amega bodiiding.
3. '... bosenyi bo golela godimo gobane ga go sa na yo a tlogo ba thibela.'	3.	Go thoma go ba le bosenyi bjo bontši.
4. 'Bafsa ba thoma go hloka kgahlego ya go ka ba maphodisa ...'	4.	Bafsa ga ba sa nyaka go ba maphodisa ka lebaka la dipolao tše.
5. '... bao ba sa lego gona ba thoma go nolega mooko ...'	5.	Maphodisa ao a lego mošomong ga a sa na mafolofolo ka ge ba tletše ka letšhogo.
6. '... batho ba itirela boithatelo.'	6.	Batho ga ba sa tšhaba selo ge ba dira bosenyi.
7. 'Se se fokotša tšhologelo ya baeti ...'	7.	Batho ba etela ka bosesane ka go tšhaba bosenyi.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**POTŠIŠO YA 3****Tlhahlo ya go swaya karolo ya C.**

- **Mopeleto**

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetoša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

- 3.1 Galase ya mahlo ya sephiri. (1)
- 3.2 Bona. (1)
- 3.3 sa (1)
- 3.4 le (1)
- 3.5 B/Go jabetša. (1)
- 3.6
- Bobedi ke digalase tša mahlo tša go bontšha gabotse.
  - Galase ya seswantšho sa 1 ke ya sephiri mola ya seswantšho sa 2 e le molaleng (2)
- 3.7 Gabotsebotse. (1)
- 3.8 (Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.)
Mohlala:
Ee,
Go bonolo go se šomiša ka ge se sa lebalege.
Ga se bonwe ke mang le mang.
Se efoša morwalo wa go sepela le mokotlana wa digalase.
Aowa,
Motho a ka tšhoga gore go bohloko go tsenya galase ka leihlong.
Batho ba ka tšhoga gore e ka pšhatlegela ka leihlong. (2)
Motho a ka nagana gore e ka senya mahlo. (Tše pedi fela.)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 H₂O. E emela meetse. (2)
- 4.2 C/Kgatelelo. (1)
- 4.3 Meetse a tšhelwa/bulelwa ke mosetsana. (1)
- 4.4 Wona, le emetše meetse. (2)
- 4.5 Moselana wa -ana o laetša bonnyane mola tiragalo ya motho wa 3 e tšweletša bonnyane bja meetse ao ba a hwetšago. (2)
- 4.6 Pefelo/Makalo. Ba bona nke o tlatša kgameo go fetiša. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 5.1.1 Bošegogare. (1)
- 5.1.2 Dithuthuthu. Le hlamilwe ka modumo wa thu!thu!thu! (2)
- 5.1.3 Šetše. Lesiba o šetše le koko. (2)
- 5.1.4 A tšweletša tiragalo yeo e diregago ka mehla/gantši/Modirišotlwaelo
- 5.1.5 (a) E šomišitšwe go hlaola e tšwe e se lehlaodi.
(b) Ke leamanyirui. (2)
- 5.1.6 O tlo kwa moisa a re: **Šedio! Di** tšwelela ka thoko ye. (4)
- 5.1.7 Toropo e mothofaditšwe, e filwe dika tša motho. (1)
- 5.1.8 Tiro ya go namela e fetela go basetsana. (1)
- 5.2 5.2.1 B/Otlologa (1)
- 5.2.2 Megoma/Matšepe (1)
- 5.2.3 Leadingwa – Watšhe
Neolotšisimi – Sešupanako (2)
- 5.2.4 Temo – Ditemo (2)
- [20]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80